

Dvacetkrát ty vole

1. srpna 2009

DIALOG

Katerina Šedá je naší nejméně exportovanou mladou výtvarnicí. Nenápadnou dívku z Líšně u Brna zvou světové galerie, aby i k nim přenesla své šílené nápady.

Zrovna připravuje cosi pro londýnskou Tate Gallery, ale o projektech, na kterých pracuje, zásadně nemluví. Umí primet lidi, aby dělali, o čem napřed nechteli ani slyšet. Výtvarnice, ale možná ještě spíš nadaná psychologka a matka Katerina Šedá při vši krehkosti udivuje až umanutou touhou „uzdravit svět“. Například znovu probudila život v rezignované babičce, když ji donutila, aby denne kreslila to, co prožila, nebo přimela obyvatele vesnice, aby v jeden den dělali všichni ve stejný čas totéž - a tím se sešli a „videli“ navzájem. Jindy spolu s nimi překonala osmdesát plotů, které je fyzicky i imaginárně oddělovaly...

*** LN Vaše aktivity připomínají hry. Figurkami jsou ale lidé. Jak je premlouváte, aby dělali, co jste si na ne vymyslela?**

Do něčeho nikoho nenutím, ale snažím se je přesvědčit a to moje přesvědčování je, připouštím, dost intenzivní.

*** LN Chodíte dum od domu, zazvoníte a vysvětlujete, že máte pro ne plán?**

V podstatě je to tak, ano. Dívají se na me zkraje nevěřivě, muži méně, ti aspoň vyslechnou, co jim chci říct, jsou otevřenější a asi i hravější, zato ženy často v počátku přijdou rázným krokem a reknou hned: „Nepadá v úvahu!“ Proverují, zjišťují, jsou ostražitější. A všichni mají hlavně problém s tím, kdo vlastně jsem, proč to dělám, kdo to sponzoruje, kdo může dávat na takovou blbost peníze.

*** LN Takže to chce hlavně trpělivost a umět jednat s lidmi?**

Hlavně být důsledný, nad nicím nemávnout rukou. Všechno si na vás lidi všimnou, zejména nejistoty. Určite je v tom i kus psychologie, s každým člověkem musíte jednat jinak. A protože součástí našeho projektu je i videozáznam, nikdy nezískáme materiál pro dokument z toho okamžiku, kdy zazvoním. Člověk nemůže hned při prvním oslovení vystartovat s kamerou.

*** LN Pak je ale přesvědčíte, aby se zapojili do vaší „hry“. Musí se zúčastnit třeba překonávání plotů ve vsi.**

Jak vás to vůbec napadlo?

Žiju v Líšni a všimla jsem si, že se v té naší obci ploty zdvihají čím dál víc do výšky a že už vlastně nevidím žádné sousedy. Jednou se dva z nich potkali nad spadlou hruškou, která jim zborila plot mezi jejich zahradami. Napadlo mě, že to je vlastně návod, jak spojit dva sousedy - musím plotem projít, stejně jako jím prošel ten strom. Náš dum jsem si spojila přímkou s autobusovou zastávkou na konci obce, ta přímka protнула asi sto pozemků. Potřebovala jsem vytvořit nějaký oboustranný klíč. A tím klíčem bylo spojení lidí na obou stranách těch plotů. Potom jsem musela všechny sousedy na té čáře přesvědčit, aby se setkali a své ploty vzájemně nějak zdolali. Aby k nim přistavěli nějaké žebříky nebo židle, abych ty ploty mohla přelézt. Já projdu a oni se při tom budou muset chtít nechte setkat.

*** LN Už víme, že se vám tenhle zámer podaril, a dokonce jste své ploty přenesla i do Berlína...**

Už dřív jsem si prála přenést nějakou svou akci na jiné místo a zkusit stejně intenzivně prožít totéž jinde. Jinak všechno zůstane jen mezi našimi sousedy skryté a nikdo další to nezažije. A zrovna v tu dobu přišlo pozvání na Berlínské bienále, at pro ně něco vymyslím. Rekla jsem, že mám takovou věc o bariérách, nebyl to zámer, nic jsem nechystala, ale zapadlo to přesně s výročím pádu berlínské zdi.

*** LN Jak se dají převést ploty?**

Vybrala jsem deset plotů z té mé přímky, postavila jejich kopie jedna ku jedné a požádala zdejší sousedy, vždycky ty dvojice z obou stran, aby se mnou odjeli do Berlína a vzali s sebou i všechny věci, s pomocí kterých by se ty jejich ploty daly přelézt. Bylo to šílené, všichni si mysleli, že jsme se úplně zbláznili, když jedeme do Berlína s žebříkem, a navíc tam byla podmínka, že každý pojedou s tím svým sousedem. Horko těžko jsem sehnala těch deset dvojic, každý si vzal ještě partnera, takže jich bylo čtyřicet, vezli jsme různé vany, barely a tak dále. Podmínek bylo moc: že to musí být ploty z té čáry, aby každý byl jiný, že pojedou jedním autobusem, nekdo nekdo konkrétní vadil, a nechtel s ním do autobusu... Muselo to ale klapnout, protože falešného figuranta bych nenastrčila v žádném případě.

*** LN Prý z vašeho přelézání plotů vznikla v Berlíně i rozhlasová hra?**

Ano, už jsme ji natocili. Spolupracovala jsem při tom se švýcarským překladatelem Rolfem Simmenem. Nejprve jsme použili zvukovou stopu komentáru, pokynu, zvolání, všelijakých hekání a sakrování, které jsem vyluzovala při tom přelézání. Dále jsem použila rozhovor „Furt Dokola“, který jsem se sousedy natocila. Každý soused se zeptá na tři otázky dalšího souseda, ten odpoví a ptá se zase dalšího... Říkala jsem si, že když jsem při své akci zdolávala překážky mezi dvěma sousedy, stejně tak musí i rozhlasová hra zdolávat nějakou překážku. Udelali jsme z toho tedy lekci českého jazyka (Furt dokola - Česky snadno a rychle) pro německé posluchače. Cílem hry je během hodiny zdolat aspoň částečně jazykovou bariéru mezi Čechy a Němci. Zdálo se mi, že to je opravdu dokonalá forma - při přelézání totiž celou dobu opakují totéž, jako při jazykových lekcích. Některé výrazy se tam objeví více jak dvacetkrát (ježíšmarja, ty vole, to

je vedro...) a díky německému překladu si poslucháč některá slovíčka opravdu zapamatuje. Další šílenost.

*** LN Bezdomec, Výstava za okny, Šedá komise, Nic tam není, Nedá se svítit - názvy vašich výtvarných projektu, jimž ale neupřete sociologický podtext, naznačují, že jde o okolnosti života obyčejných lidí.**

„Zahrajete si“ s nimi, a pak je „opustíte“. Ceho chcete dosáhnout?

Vždycky řeším něco, co je překážkou mezi lidmi. Ať je to plot, nebo že spolu nemluví, nepotkávají se, nebo jim uprostřed vsi postaví nějakou monstr stavbu... Vždycky se bráním, aby to nebyly jenom nápady, ale téma.

*** Pokracování na strane 12**

Dokončení ze strany 11

Chci přijít na to, v čem je podstata problému a jak ho uchopit. Většinou mi příprava trvá šíleně dlouho. Nespokojím se s prvním řešením, je to dost komplikovaný proces. Snažím se přijít na to, jak ty věci, které popisuju, napravit. Všichni mi říkají, že to je utopie a že nic nezmužu, já si ale nemohu pomoci. Nejsem lékař, nejsem psycholog ani sociolog, a tak se alespoň snažím ukázat, co jako výtvarník vidím. Na ta místa se ale pak už většinou nevracím, jako lékař už nenavštěvuje uzdravené... Dám lidem impulz, a dál už se s tím musí poprat sami.

*** LN A neco se podarilo vyléčit?**

Z mého pohledu se to podarilo u všech mých věcí. Treba v projektu Nic tam není, do kterého jsem zapojila všechny občany moravské obce Ponetovice. Z dotazníku vyplynulo, že všichni prožívají soboty podobně, žijí s pocitem skepse, stereotypu, bez očekávání. Chtěla jsem tedy tu „normálnost“ nějak hmatatelně ukázat. Sestavila jsem podle jejich odpovědí v dotaznících Režim dne, což byl závazný program jedné konkrétní soboty, a poprosila je, aby ho dodrželi. Vstávali ve stejný čas, šli v určitou dobu nakoupit, zametali chodník, obedovali rajskou s knedlíkem, sešli se u piva a večer všichni naráz zhasli. Napřed byli dlouho proti tomu, říkali, že je to komunistická hra, nechteli se zapojit a nakonec to udělali možná jen proto, aby mi pomohli. A když se to stalo, byli v šoku: sousedi se na sebe v obchode usmívali, potkali paní, o které si mysleli, že už je mrtvá, protože nevycházela. U piva se pak ptali, kdy to bude příště. Měla jsem pocit, že si jsou schopni leccos uvědomit, pochopili, že i v malé obci se něco může dít a že stačí se o to pokusit.

*** LN Co je podle vás největší problém současného života?**

Co mě hodně trápí, je, že všechny věci a často i vztahy, které nás obklopují, jako by byly na jedno použití. Není potřeba něco opravovat, schovávat, opecovávat. Všechno se vyhodí, doslouží. Starší manželka se vymění za mladší... Me ale dojíímá, když moje babička schovává všechny kelímky, že se budou hodit. Tahle doba je šílená, věci se dělají neporádně, protože se už předem pocítá, že dlouho nevydrží a nebudou se opravovat. Potom mám intenzivní pocit, že spolu lidi moc nemluví. Máme maily, telefony, Facebook, ale kolik času trávíme rozhovorem z očí do očí? Není čas mluvit s dětmi, není čas mluvit s prarodiči... A taky se trápím neoriginalitou, která panuje mezi lidmi. Říká se, že dřív se žilo v uniformě - ale já si pamatuju, že to úplně pravda nebyla, protože lidi si, aby se odlišili, leccos vytvářeli sami. Ted me často prepadá pocit marnosti, ale to je chvíle, kdy si musím říct dost, konec pochybností, a začít něco dělat.

*** LN Jak skončil projekt s vaší babičkou, za který jste dostala Cenu Jindřicha Chalupického?**

Babička zemřela, projekt skončil, rekli jsme si, že byt vyklidíme. Ale pes, který spal vedle ní v posteli na místě dedy, začal strašně tesknit a vypadalo to, že zajde. V noci šíleně vyl, tak jsme tam jednou v noci šli a rozsvítili světlo. Uvedomili jsme si, že aby pes žil dál v tom režimu, v jakém žil s babičkou, budeme muset tu babičku hrát dál. Ted se často usmíváme, že to je jediný pes v republice s dvoupokojáčkem. Ráno v sedm mu pouštíme rádio, odpoledne ve čtyři televizi a večer zase rádio. Topíme, v noci svítíme a necháváme otevřené okno - pes pookrál, asi má pocit, že se babička vrátí, a čeká. Já vím, že si tohle nemůže každý dovolit, ale funguje to a zdá se mi, že je nutné to lidem ukázat.

*** LN Prece jen jste profesí výtvarnice. Volná tvorba vám nestací?**

Dlouho jsem se bránila označení výtvarník - ale když na me lidi koukají jako na někoho, kdo přišel z Marsu, tak nakonec reknu, že jde o výtvarné dílo. To je občas uklidní. Většine toho, co dělám, předchází návrhy, spousta kreseb, ty projekty mají opravdu vizuální charakter. Mne se ale chce vystoupit z pouhého výtvarného umění, chtěla bych vytvořit s temi lidmi jiný svet. Na škole jsem studovala grafiku. Ale to samotné médium mi nestacilo k tomu, co chci říct. Když jsme dělali dokonalou studii cloveka, byla bych - obrazne receno - ještě chtěla, aby ten chlap vyšel z té kresby a neco řekl. Potešilo by me, kdyby o mém projektu nekdo promluvil treba v takovém Receptáři na nedeli - aby ten dopad byl konkrétní a nejen pro lidi, co přijdou do galerie.

*** LN Cili vašim adresátem není publikum, jaké chodí na výstavy?**

Nejvíc me zajímají lidi, kteří by nikdy do galerie nešli - to je moje cílová skupina. S nimi je to sice složitější, ale mají zase jinou cerstvost než ti, co tam chodí. Leckdy nekdo moje projekty napadá s tím, že to by umel taky. Tím me ale neurazí, o to mi jde. Výtvarníci touží být originální, já toužím po tom, aby ten clovek přišel domu a řekl si: To dokážu taky. Ale ono to není zas tak jednoduché, banálnost je jen zdánlivá.

Duch Uhystu

Poté, co Katerina Šedá potrápila obyvatele Líšne a Ponetovic, odjela do východního Nemecka „propojit“ vesnicany z obce Uhyst. Poslouží jí k tomu obraz, který vznikne během happeningu a ukáže obec ocima všech obyvatel. První fáze: Viděl jsem ho! Vesnicané si budou ve štafete předávat karton většího formátu, na který každý namaluje jinou barvou libovolnou linku. Obraz se pak namnoží podle počtu obyvatel. Druhá fáze: Dosvedc to! Všichni se sejdou v jednu chvíli na stejném místě a všechny vzniklé plakáty zezadu podepíší svou barvou. Třetí fáze: Rozšíř to! Uhystští pak plakáty vylepí po celé vsi (okna domu, garáže), čímž cizí návštěvník získá pocit, že na nej kresby shlíží ze všech stran.

© 2009 [Lidové noviny a.s.](#) , ISSN 1213-1385 © Copyright CTK, Reuters, AFP. Publikování nebo šíření obsahu je zakázáno bez předchozího souhlasu.